

FORSTER GYÖRGY

A BÉCSÚJHELYI FUTÁR

20
FILLÉR

139.371

OSZK

ELSŐ FEJEZET

Kihallgatás a Burqban

Kora reggel volt még, amikor Komlós professzor végiment a császárnő kihallgatótermének előcsarnokán; az oszlopos, szőnyegekkel és szobrokkal díszített helyiséget azonban már jócskán megtöltötték a várakozók. Hallotta az udvari nép fojtott suttogását a háta mögött, de nem sokat törődött vele.

— Nézzétek... — mondta például báró Schönberg az állami erdők legfőbb felügyelője — nézzétek uraim a szép Holsteansannét, hogy ellúzódik a professzor előtt. Pedig pár hónap előtt még maga is szívesen felkereste — orvosságért.

Halk nevetés fojtogatta a csipős szellemeskedést.

Valaki gúnyosan még tödített is.

— Eh bien, uraim... a professzor szívesen szolgál hasonló orvossággal minden szép és elhanyagolt aszszonynak.

Komlós István éppen csak futó pillantást velett a beszélgető csoportra, azután a kihallgató-terem ajtónállójához lépett. A császári sással díszített ajtó hatalmas szárnyai zajtalanul tárultak ki előtte.

Mária Terézia a szoba túlsó sarkában ült íróasztalánál. Valami-aktába mélyedt, de amint az orvost megpillantotta, felemelkedett.

— Nos, professzor?

139.341

Komlós István meghajolt.

— Örömmel jelenthelem Felségednek, hogy nincs semmi baj. A kis császári fenség csupán a gyomrát rongtotta el.

— Na, Istenek hála... — sóhajtott a császárnő, de azután aggodva még hozzátette. — Biztos, hogy nem himlő?

— Akár a fejemmel felelek őrle. A kis fenség betegségéhez sokkal több köze van a mézes csóknak, mint bármiféle járványnak.

— Akkor köszönöm a fáradságát. A mézes csók anyai beavatkozást igényel, nem orvosit.

Komlós elmosolyodott.

— Bár az előbbi határozottan fájdalmasabb.

A császárnő visszalépett az íróasztalhoz. Felemelte, majd ismét leejtette az előbb olvasott aktát.

— A kancellária tegnapb jelentette a magyarországi konspirációkról — nézett jelentősen az orvosra. — Érdeklí?

Komlós professzor megcsóválta a fejét.

— Csak amennyire gyermekmesék érdekelhetik a felnőtt embert.

— Hm... pedig ezúttal magáról is szó van benne.

— Akkor Felséged engedelmevel nem olvasom el.

— Ilyen bátran épít a bizalmamra?

A professzor meghajolt.

— Valóban így van, Felség.

A császárnő elgondolkozva nézett maga elé. Hangjában némi kis ingerültség csengett amikor ismét megszólalt.

— Valóban, minden hibája ellenére is bízom Önben, profeszor, de talán megengedi, hogy a kancellár trónhűségéhez sem férhet kétség.

— Kétség nem. Felség, de elfogultság annál inkább.

A császárnő türelmetlenül intett

— Eh... azért maguk között mégis csak békét kell teremteni egyszer — mondta, majd váratlan élenkséggel egészen az orvoshoz fordult. — Mondja csak, mi van a lányával, professor?

— Felséged óhaja szerint úban van Bécs felé.

— Nagyon helyes. Nem szeretem, ha a birodalom fiatalága Párisban mászkál a forradalmárok között. Az ön leánya pláne ott is nevelkedett...

— Kényszerűségből, Felség; édesanyja halála után el kellett küldenem nagynénjéhez, akinek férje Felséged párisi követének nótáriusa

— Most már mindegy. Hogy hívják a lányát?

— Annának, Felség.

— Nos, azt hiszem, nem lesz nehéz rendes férjet találnunk a számára

Szokott modorában, közömbös hangsúllal beszélt; de a professor mégis visszahőkölt a szavaitól. Túlon túl ismerte a császárnő szenvedélyét, hogy országa különböző nemzetiségű fiatalágát összeházasítsa

— Gondolja, Felség — kezdte fojtottan, — hogy akad valaki Bécsben, aki el meri venni a „fekete mágus” leányát?...

A kérdésre Mária Terézia felkapta a fejét; elpirult, mint mindig, ha valami indulatba hozta.

— Saját veszett hírének is maga az oka. Asszonyok kedvence volt a Burgban; jó táncos, kitűnő társalgó, keresztet orvos, sőt tanár; hát kellett a hírnevét olyan ostoba kísérletekkel kockára tenni?

Komlós István ismét meghajolt.

— Felséged engedelmevel egyszer már lezártuk azt az

figyet; de most sem mondhatok mást, mint amit akkor mondtam: az emberi test alapos ismerete nélkül sötétben tapogatózik az emberi tudomány. Amikor tehát egy holttestbe belevágok a bonckéssel, talán ezernyi szenvedő beteg életét mentem meg vele.

— Én sem mondok mást, mint amit akkor mondtam — toppantott a császárnő. — A halottak megsértését egyaránt tiltja az egyházi és a világi törvény. S ezzel: punctum.

Elhallgatott. Ezüstnyelű lorgi ettjét lóbálva, néhány-szor végigment a szobán. Azután hirtelen megállt a professzor előtt.

— Sokan ismerik a lányát Bécsben?

Komlós megcsóválta a fejét.

— Alig hiszem, Felség. gyermek volt még, amikor Párisba küldtem s magam sem láttam két esztendeje.

— Annél jobb. Anna tehát a Burgban fog lakni.

— De Felség...

A császárnő hangja élesrevált. Hirtelen többesszámban kezdett beszélni, ami nála a megmásíthatatlan parancs jele volt.

— Arra kérjük, professzor, hogy erről a kívánságunkról a leányát is időben értesítse. A löblőről majd annak idejér határozunk. Ön pedig nyugodjon meg, a császárnő védelme tökéletesen pótolja az édesanyját.

— Felség...

Kis csend támadt, azután Mária Terézia elboesátóan intett. Komlós meghajolt és kihátrált az ajtón; bosszúságában észre sem vette, hogy a császárnő kényujtása elmaradt.

Míg a kihallgatás tartott, odakint jöcskán megszaporoz-

dött a várakozók száma. Richter Eugen von Achtenau, a mindenható Kannitz kancellár titkárja állt az ajtóhoz legközelebb. Komlósnak volt oka rá, hogy ne szó nélkül haladjon el mellette.

— Ah, Achtenau lovag... — adta a kellemesen meglepettet. — Hogy van öccellenciája, a kancellár? ...

— Köszönöm, rosszul — legvintett a lovag — ismét náthás és a köszvény is gyötri. Még lovagolni is csak a szobában tud kempen mester lovaglógépén.

— Szörnyű sors — bólogatott az orvos. — Európa legjobb lovása és még csak valódi nyeregben sem ülhet. Kérem, biztosítsa őt hűséges barátságomról; még délelőtti átküldök számára valami különleges orvosságot.

— Öccellenciája nevében is köszönöm.

— Boldogan — bókoló kétértelműen Komlós, azután hozzátette. — De Ön, kedves lovagom, szintén fáradtnak látszik.

— Az is vagyok. A kancellár, amikor beteg — és mikor nem beteg — szörnyen ideges. Úgy ugráltat, mint egy lovat a sakktáblán. Néha már valósággal kengyelfutónak érzem magam.

Komlós már indult, a lovag szavaira azonban még egyszer visszafordult.

— Ön ragyogóan szellemes, mint mindig — nevetett, azután a többi várakozóhoz fordult. — Ime, hölgyeim és uraim, Kaunitz öccellenciája találmanya, a legújabb sakkfigura: egy futár, akit lóvátettek.

Mélyen meghajolva bókoló a lovag felé s a körülállóknak derűltége közben távozott.

MÁSODIK FEJEZET

A bécsűihelyi jutár.

Grinzing híres fogadójaiban, a „Drei Husaren“-ban maga Hans Müller muzsikált teljes ötlagú zenekara élén. A lugasszerűen kiképzett asztaloknál Bécs legiőbb körei találkoztak; divat volt azokban az években minden valamirevaló bécsi flörtöt a „Drei Husaren“-ban kezdeni.

A belső, kisebb terem azonban egészen üres volt; mindössze egyik sarokasztalnál ült két fiatal férfi, a nemes testőrök világoskék egyenruhájában. Előttük jöcskán kiürült kanecso, csibuk és dohányzacskó; de nem ittak már és nem is füstöltek. Elkeseredett némasággal könyököltek egymással szemben.

— Csopaki Gerzson, a fiatalabb, ösztönös mozdulattal tisztogatta poros dolmányát.

— Hát így van... — dörmögte alig érthetően. — Akár porozhatjuk is a pisztolyainkat.

— Már megint ostobaságokat fecsegsz, — hörrent fel a másik, Kenyeres Kristóf. — Ahelyett, hogy rendre elmondanád, mi történt.

Csopaki Gerzson vállat vont.

— Minek? A levél eltűnt és ezzel — vége.

— Vége ám a te ostoba szeleskedésednek. Halljuk a szót, de értelmesen, mert megtaszítlak.

A csibukiát kezdte tömni dühös erővel. Csopaki sóhajtozva gyürkőzött neki a mondókának.

— Ugy volt, hogy rendi én megjelentem ma délben a bécsűihelyi „Blaue Krieger“-ben, de alighogy a lóról le szálltam, már állítottam a veszedelmet, Kaunitz kopói úgy

körülnyüzsögtek, mint a legyek a tejesköcsögöt. Azután feltűnt a gyorskocsi és megpillantottam benne a futárt. A fogdmegek azonban megszagoltak valamit, mert hirtelen az egész csapat meglódult, amire észretérl, engem is, a gyorskocsit is olyan ollóba fogtak, hogy azt hittem: min-dennek vége.

— Miért nem intettél a futárnak?

— Hiszen azt csináltam. Észre is vette a kopókat és visszakacsintott, hogy nincs semmi baj; akkor azonban olyasmi történt, amit holtomig nem fogok elfelejteni. Szinte észre sem vetiük, hogy a gyorskocsival együtt egy másik hintó is kanyaradott a fogadó elé; csak amikor a fogdmegektől megugró lovak csaknem beleszaladtak a hintó ablakába, akkor szisszentem fel. Ebből a hintóból egy leányra kíváncsiskodott kifelé, de olyan leány, barátom, hogy szinte belekábult az ember.

Kenyeres ökle az asztalra súlyosodott.

— Itt volt a hiba; biztosan rábáméskodtál a futár helyett.

— Csak egy pillanatig néztem, pedig szavamra, akadt volna rajta lánivaló akár egy élethosszatt. De akkor hirtelen, a vér is megfagyott bennem; a futár végső szorultságában egyszer csak kihajolt a kocsi oldalán és valami fehér tárgyat, alkalmasint a levelet a hintó felé dobta. A következő szempillantásban a két kocsi elkerülte egymást és egyik jobbra, a másik balra úgy elvágtatott, hogy az összes fogdmegeknek a szájuk is tátva maradt a csodálkozásból — az enyémmel együtt.

— Hiszen akkor vívát; a levél mégsem került a fogdmegek kezébe.

Csöpaki intett.

— Várj csak. Ha mitz emberei, azzal a véreb Rappaporttal az élükön, természetesen gyalogszerrel voltak; én

tehát vidáman fittyet hánytam nekik és nyeregbeugorva a hintó után vágattam. Úgyelltem rá, hogy csak akkor érjem utól, amikor a „Blaue Krieger”ből már nem láthatlak utánunk; akkor megszóllítottam a hintóban ülő dámát.

— Nagyon helyesen tetted.

— Ő azonban kielentette, hogy színét sem látta semmiféle levélnek; valami fehér tárgy ugyan elrepült előtte, de túlszállt a kocsin.

— Poklot! Legalább a nő nevét megtudtad-e?

— Kérdeztem, de csak nevetve rázta a fejét. Franciául beszélt és ide Bécsbe igyekezett. Ez minden, amit tudok róla.

Csend lett. Kenyeres elgondolkozva töltött a póbarakba.

— Hm, — dörmögte, — lehet, hogy csakugyan igazad van. A nő Kaunitz besugója is lehetett a ebben az esetben a levél már a kancellárián hever.

— Ez annál biztosabb, mert amint a hintó eltűnt előlem, visszalovagoltam a „Blaue Krieger”-be és az egész környéket tüzetesen átkutattam a levél után.

— Baj. Legalább a levél címzettjét ismernénk; Fügylmezletni kellene a veszedelemre, ami a mi ügyetlenségünk miatt fenyegeti.

Csopaki elkieseredve legyintett.

— Már arra is gondoltam, hogy lórapapok és meg sem állok Porzsonyig, de ..

Hirtelen elhaltatott, mert az ajtó megnvült és vállas, napsütöttarcú fiatalember lépett be rajta. Hosszú felleg-hajtója vállára dobva hordta dalmánvának sötét zsinór-zafá zöldesre festett, tollas kalaniát összehajtva a hóna alatt szorította. Szakálla, bajusza még éppen csak ütközött. Kéki szemei tisztán és vidáman csillogtak elő az arcából.

— Szerencsés jó estét — mondta magyarul és lassú léptekkel közeledett.

Kenyeres keze a kancsó után nyúlt; volt oka rá, hogy akkor se küldje el a hivatlan vendéget, ha történetesen nem magyar lett volna.

— Adj' Isten, földi... — intett a legény felé. — Ki vagy és mit keresel erre?

A legény széket húzott az asztalhoz és leült. Csak most látszott, hogy csizmáját vastagon megüli az országút pora.

— Pogány Ferenc a nevem — mondta csendesen. — Studens vagyok és most érkeztem Bécsbe. Komlós professzor urat kell felkeresnem...

Csopaki szeme elnyílt

— Komlóst, a fekete mágust? Tudod-e, hogy az hol-takat lopkod a temető arkából és azonfelül magyarfaló renegát. Kaunitz bizalmasa?...

A diák vállat vont.

— Nem tudom én, de nem is érdekel. Én tanulni akarok nála és azzal punktum.

Ivott a borból, amit Kenyeres odatolt hozzá, azután előrehajolt.

— Tudják-e, nemes uraim, hogy odakint utkos rendőrök lesik az ajtót.

— Honnan tudod?

— Párisból jöttem, ismerem a fajtájukat — legyintett a diák.

Csopaki egyszerre felélénkült.

— Párisból? Akkor jó helyre jöttél, amice. Azt mondják, odakint új művelői vannak a tudománynak. Igaz?

— Igaz — bólintott a másik komolyan — Enciklopé-

diátnak hívják őket, de Versaillesben nem nagyon népszerűek. Csak Rousseau úr operája aratott sikert. De nem azért keresem én magukat, nemes uraim.

— Hát kerestél?

A diák bólintott.

— Egy sötét pejlóvat pillantottam meg az udvaron, amit ma már láttam egyszer Bécsújhelyen, a „Blaue Kriegel” udvarán.

Csopaki felugrott. Csaknem feldöntötte székét izgalomban.

— Hát te is ott voltál?

— Ott, de nem a fogadóban. Pénzem fogytán, csak egy darab kenyeret ettem és utána leheveredtem az árok hüvösében. Egyszerre csak két kocsit láttam közeledni és észrevettem, hogy egy csomó tükösrendő hirtelen előrenyomul. Elég hasonló jelenetet láttam Párisban, tudtam, hogy legokosabb, ha fekvé maradok. Csak én a fejemet dugtam ki, de úgy is láttam, hogy egyik kocsiból egy levél repül a másik felé.

Erre már Kenyeres is felugrott. Szilaj izgalommal rázta meg a diák vállát.

— Levél? Nem tudod, hová esett?

Pogány Ferenc mosolygott.

— Éppen az orrom elé esett, csak a kezemet kellett kinyújtani érte, — mondta egyszerűen, de azután váratlanul megvilant a szeme. Hirtelen más értelmet igyekezett adni mondatának. — Dehát úgy van az, nemes uraim, hogy hiába külhonban a jólét, a szíve csak hazahúzza az embert...

A két testőr meg sem fordult. Visszaültek helyeikre és közömbösen névtak a pohár után. Úgyis tudták, hogy mi történt a hátnak mögött az ajtó közelében.

HARMADIK FEJEZET

Jegyzőkönyv, váratlan csattanóval.

Pogány Ferenc a két testőr helyett is látta a közeledő veszedelmet, az ajtó halk, zajtalan megnyitását és hogy négy sötét köpönyeges, zordarcu ember áll meg a küszöbön.

Kenyeres csak akkor fordult hátra, amikor a közeledő lépések alatt megreccsent a padló.

— Maga az, Rappaport? — kérdezte elsötétülő arccal, — mit keres itt megint?

A hosszú nyakigláb ember az első szóra azonnal megállt, csak akkor bátorodott fel ismét, amikor látta, hogy a nemes testőrök nem kapnak a kardjaik után. Akkor is igyekezett a legalázatosabb hangján megszólalni.

— Távol áll tőlünk, nemes uraim, hogy az Önök szórakozását megzavarjuk. Ez a legény azonban most érkezett, még hozzá gyalogszerrel; hozzá volna néhány kérdésünk.

— Akkor várjanak az ajtó előtt, amíg kimegy.

Csonaki hangja csatant fel vibráló türelmetlenséggel; sötét pillantása láttán a négy titkosrendőr azonnal hátrálni kezdett. A diák azonban váratlanul felemelte a karját.

— Engedelmükkel, nemes uraim... Ha már vendégük lehetek, szívesebben felelek akármilyen kérdésre itt, mint a Polizeion. Értik?

— Érti a fene: — dörmögött Csonaki — de ha akarod, hát csinálod.

Visszaült az asztal mellé és mint akit nem érdekel a várható jelenet, nekikörvökölt a csibukjának.

Rappaport intett. Az emberek egyike papírt, tintát és

lódottat szedett elő. Egy pillanattal később már el is csattant az első kérdés.

— Hogy hívják?

— Pogány Ferencnek. Studens vagyok és az orvostudomány baccalaureatusa a párisi univerzitáson.

— Ezek szerint Párisból jött.

— Szó sincs róla. Pillanatnyilag Bécsűjhelyről.

A két testőr felkapta a fejét.

Mit akai ez a diák ilyen feleletekkel? Bőszíti Rappaportot?

A titkosrendőr csakugyan elvörösödött.

Ne tréfáljon, azt mondja meg, hogy honnan indult Bergengóciából.

— Úgy? Figyelmeztetem, hogy Ausztriában vasreverik, ha tréfát mer üzni a hatóságból.

— Csakhogy én komolyan beszélek. Hitemre Bergenből indultam el, az pedig skandinávusok Gocia nevű tartományának fővárosa. Ezt illénék tudni — még Bácsben is.

Kenyeres és Csopaki összenéztek. Ez a legény nem fél a titkosrendőröktől és alighanem azért packázik velük, hogy időt nyerjen. Önkéntelenül Rappaportra néztek, aki nagyot nyelve és lákvörösén tette fel a következő kérdést.

— Ismeri a testőr urakat? Rokonok vagy földiek talán?

— Most láttam őket életemben először.

— Akkor mit keres a társaságukban?

A diák vállat vont.

— Szegény studens vagyok, a pénzem elfogyott a hosszú úton, mit kereshettem volna? Vacsorát, egy pohár bort, meg magyar beszédet.

— Hogyne, sőt én is azért jöttem ide, mert beszélgetni szeretnék azzal a fiatalúrral.

— Szóval: beszélgettek. Miről?

Pogány Ferenc a testőrökre nézett.

— Ha jól emlékszem, az enciklopédistákról volt szó, Rousseauról, Voltaireről, D'Allembertről...

Rappaport felszisszent a váratlan örömtől.

— Ugy?... Nem tudja, hogy Ausztriában császári parancsra szigorúan tilos ezeket a forradalmárokat dicsőíteni?

— Azt is mondhatnám, hogy nem tudom — vont vállat a diák, — de nem mondom, mert a határon elég értelmiesen megmagyarázták. Hanem mi nem is dicsőítettük őket, éppen elítéltem Voltaire műveinek istentelen hangját és ez a két nemes úr helyeselt. Igaz?

— Igaz.

— Hm... a könyveiből nem hozott magával?

A diák nevetett.

— Annál kevésbé hozhattam, mert Párisban is baj volt a forradalmárok könyveivel. Az Académie Française Univerzitásának hallgatói ugyanis nyilvánosan elégették a forradalmárok műveit a Place de Notre Dame on.

— Nagyon helyes, — bólintott Rappaport.

A diák intett.

— Én is ezt mondtam, a Sorbonne diáksága azonban nem hagyta magát. Megrohanta az Akadémiát és elpáholta a könyvégető diákokat professzorostól. Az Akadémiáról meg gúnyverseket költöttek. Kényszerít, azt állítják, hogy az Académie Française egy bolond meg egy törpe alapította.

— Ezért a rágalmazásért letartóztatom.

— Megteheti, de ez semmit sem változtat azon a tényen, hogy az Akadémiát valóban Richelieu bíboros udvari bolondjának és Anton Godeaunak, a költőnek a kezdeményezésére teremtették meg. Az előbbi hivatalból bolond

voit, az utóbbi pedig szabályos törpe, akit szegény — fiatal korában vásáron mulogattak.

A két testőr harsogva nevetett; Rappaport szemét azonban vér futotta el a dühtől.

— Iliába igyekszik mellékútra terelni a dolgomat — rikácsolta, — tudni akarom, hogy nem próbál-e forradalmár írásműveket becsempészni.

A diákra mutatva hirtelen titkos rendőreihez fordult.

— Motozzák meg!

A két férfi előrelépett. A testőrök szinte ugyanabban a pillanatban ugrottak talpra. Mindkettőjük arcára ugyanaz az aggodalom rajzolódott: ha a fulárlevél a diáknál van, — ami legalább is valószínűnek látszott, — akkor most, ebben a percben talán még meg lehet szerezni.

Pogány Ferenc azonban nem várta meg, amíg a kardok szikrázni kezdenek a feje fölött. Amelyik pillanatban közel érezte magához a két titkosrendőrt, hirtelen szétcsapta karjait s mintha rugó lökte volna, az asztal telején termett.

— Elébük! — kiáltotta magyarul a két testőr felé, már szinte az ablak mellől.

Szempillantás alatt fejrántotta a bezárt ablakot és a következő pillanatban már elnyelte az alkonyat és a Grünzing sikkalor-labirintusa.

Rappaport átkozódva ugrott utána. Ugyanazon az úton, az asztal telején akarta elérni az ablakot; Csopak kardja azonban véletlenül felemelkedett éppen a lába elé. A titkosrendőr megbottlott, hosszú lábait összegabalyodtak, repült néhány métert és nyögve elterült a harmadik asztal alatt. A többiek vezetőjük példáján okulva, inkább az ajtót rohamozták meg.

Csopak csendes, lélegtétellel nézett utánuk; a leveő miatt érzett aggodalma nem csökkent ugyan, de a közvetlen veszély elmúlt és most már tudta, hogy a diákot nem kell féltetni.

NEGYEDIK FEJEZET

A fekete mágus

Komlós István a belváros szűk és romantikus utcáinak egyikében lakott s tenyérnyi kertjében késő őszi nyíltak a violák és a leanderek. Komlós István az emberek felvilágosullnak nevezett kis csoportjához tartozott Bécsben. Ahhoz a csoporthoz, amely Mária Terézia udvarának minden pompája és gazdasága mellett is dobogó szívvel figyelte a Párisban terjedő új eszmék hajnalhasadását.

Az udvar orvosa volt és Mária Terézia nem egyszer kitüntette bizalmával. Külön fizetést kapott a császárnő magánpénztárából, amiért néhány tehetséges orvosjelölt számára úgynevezett szemináriumot tartott. Tipusa volt az udvaroncoknak. Síma modorú, jó táncos, jó vívó és még vakmerőbb kockajátékos. De ha hajnalig kockázott is Schönbrunnban, a reggel mindig ott találta munkasztalánál.

Vakon hitt saját eszméiben. A természetet vastörvényűt tartotta uralkodónak, tudta, hogy ez alól nem kivétel egyellen teremtetett lény sem. Beborozott tanítványai egy alkalommal elhatározták, hogy megtréfálják saját hirdetett eszméivel. Egyikük ökörszarvakat kötött a fejére, kecskeszakállt ragasztott, egyik lábára lópatát, a másikra hasított körömöt erősített. Így felkészülve fehér lepedőbe bujt és egy nyári éjszakán kísérteties hógéssel bemászott a professzor nyitott ablakán.

Komlós első álmából rettent fel a hangra. Kidörzsölte szeméből az álmot, azután alaposan szemügyre vette a kísértetet. És a szemle végén meglepően legyintett.

— Ökörszarvak, lópata, hasított köröm, kecskeszakáll? Híába hógész barátom, menj vissza leghíjj a szarvasmarhák osztályába tartozol.

Azzal ismét a falnak fordult és nyugodtan aludt tovább.

Késő este elhez a tudóshoz kopogtatott be Pogány Ferenc. Komlós István éppen akkor érkezett meg Schönbrunnból. Utiközpönyegben fogadta és figyelmesen elolvasta a bergeni egyetem dékánjának ajánlólevelét, azután a maga modorában kurtán bólintott.

— Rendben van, felveszem a tanítványaim közé. Mikor érkezett?

— Ma, domine spectabilis.

— Gyalog?

— Gyalog is, kocsin is, ahogy a szerencse adta.

— Hm. Reggel jelen kezzem nálam, de figyelmeztetem, hogy a munkában nem ismerem tréfát. Van hol aludnia?

— Még nem gondoltam rá, professzor úr.

— Akkor itt alszik nálam. Anton, a szolgám, majd készít valami tekvőhelyet.

Pogány Ferenc elbírult.

— Köszönöm a jóságát domine spectabilis, nekem még dolgom van máma

— Patvari! Csak nem valami vászoncseléd?

— Ellenkezőleg: egy nemes testőrt kell megkeresnem Schönbrunnban. Levelet akarok átadni neki.

A professzor fűtőbuszt jartott a gyertyaláng fölé. Úgy azólt vissza a fűtőszárló tüstkarikák mögül.

— Azzal ne legyen gondja. Anton reggel úgylis kimegy, majd elviszi magával a levelet.

— Az ám; csak hogy a boríték nincs megcímezve, én meg nem tudom a nemes testőr nevét. Véletlenül találtam a levelet ma délelőn Bécsűhelyen, de azért illik, hogy átadjam annak, akit illet.

— Ugy?...

A professzor akkorát szívott csibukján, hogy a fel-
szálló füst egészen eltakarta az arcát.

— Honnan tudja akkor, hogy a levél a testörnek szól?
— kérdezte hangsúlytalanul.

— Onnan, hogy eredetileg ő akarta átvenni, a levél
azonban a földre esett.

— Persze... — bólogatott a professzor — és ugy-e
két koci is volt ott. Az egyikben férfi ült, a másikban egy
fiatal dáma. Így volt?

A diák szeme elnyúlt a csodálkozástól.

— Pontosan így. Talán Ön is ott volt, domine
spectabilis?

— Nem én. Mondja csak: megismerné azt a dámát is,
aki a hintóban ült?

— Meg én, olyan arca volt, amit haláláig nem felejt
el az ember. Kék szemei úgy mosolyogtak, mint a nefejejts.
Haja fénylett, mint az arany. A szája...

— Jó, jó, hagyjuk a költészetet. Nem mutathatná meg
azt a baritékot nekem is?

Pogány Ferenc megrázta fejét.

— Nem tehetem domine spectabilis, — mondta tompán
s hirtelen a testörök szavai jutottak eszébe, hogy Komjós
Kaunítz kancellár bizalmasa. Mehetnékje támadt, a pro-
feszornak azonban eszeágában sem volt elbocsátani. Ellen-
kezőleg; nagy léptekkel sétálni kezdett a szobában.

— Hallgasson rám, amice — mondta végül megfontol-
tan. — Abban ugye egyetért velem, hogy az a levél rend-
kívül fontos lehet. Esetleg emberek szabadsága és élete függ
het attól, hogy idejében a címzett kezébe kerül-e. Így van?

— Tökéletesen, domine professor.

— És mit szólna hozzá, ha azt mondanám, hogy gon-
doskodom a levél haladéktalan kézbesítéséről.

A diák elvörösödött.

— Azt felelném professzor úr, hogy nem ismerek gyorsabb postást önmagamnál.

Komlós szemöldöke összeránéplódott.

— Makacs fickó — dörmögte rosszkedvűen —, nos, nem kívánom, hogy átadja a borítékot, de nézze meg a pecsétet rajta; a címer kalásztartó keze! ábrázol rajta. Igaz?

A diák a gyertya felé fordult. Dolmányából kissé megviselt állapotban került elő a levél. Futó pillantást vetett a pecsétre, aztán máris bólintott.

— A pecsét valóban kalásztartó keze! ábrázol.

— Na és most nézze meg az én címeremet.

A professzor előrenyújtotta balkezét, amelyen nehéz arany pecsétgyűrű csillogott. A címer rajza pontosan egyezett a pecsétével.

A professzor ismét járkálni kezdett.

— Menjünk tovább — mondta tanáros megfontoltsággal. — A levelet külön futár hozta, a borítékon nincs címzés. Valószínű azonban, hogy az ilyen fontos levelet kettős borítékba csomagolják és a belsőre írják rá a címezést.

— Lehetséges, — hagyta helyben a diák és kezdett melege lenni.

— Ebben az esetben — folytatta Komlós, a második futár, adott esetben tehát maga a testőr törte volna fel a külső borítékot, hogy az igazi levelet kézbesíthesse. Viszont lehet, hogy a bűcsűhelyi eset óta már őt is figyelik és maga is vérszelemben forog. Így van?

A diák nem felelt. Pillanatig elgondolkodva nézett a borítékra, azután erőyes mozdulattal feltörte a pecsétet. Belül valóban még egy boríték volt, amit a diák jóformán meg sem nézett, hanem átnyújtotta a professzornak.

Tessék, domine spectabilis; bocsáss meg, hogy túlzottan óvatos voltam.

Komlós nevetett.

— Nagyon helyesen tette, amice. Most már legalább tudom, hogy megbízhatom magában.

Feltörte a pecsélet, azután figyelmesen átolvasta az írást; azután ismét a diákhöz fordult.

— Most már én kérem meg, hogy jókor reggel menjen ki Schönbrunnba. Nem lesz kellemetlen feladata; azt a fiatal dámyát kell megkeresnie, akit a kocsiban látott.

— Büszkévé tesz bizalmával, professzor úr.

Komlós keze a csöngő után nyúlt.

— Akkor hát mégis csak itt alszik máma. Anton majd mindenről gondoskodik.

Pár szóval utasítást adott a belépő lakájképű cselédnek, azután elbocsájtóan intett.

Pogány Ferenc kissé megzavarodva és csalódottan követte az inast; a levél izgalmai közepette Komlós teljesen megfeledkezett a vacsoráról.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Jótanácsa Schönbrunnban.

A baisors kiszámíthatatlan, de rendszerint következetes, nehezen hagyja el azt, akinek egyszer társául szegődött. A császárnői szeszély úgy akarta, hogy másnap a magyar nemesi társaság lássa el a schönbrunni szolgálatot. Kenyeres Kristóf és Csapaki Gerzson tehát fogcsikorgatva rótták a hosszú folyosókat és gondolni sem mertek arra, hogy közben mi minden történhetett a császárvárosban ismeretlen diákkal.

Csopakin, mint rendesen, amikor bajban volt, erőt vett a reménytelen kétségbeesés.

— Ott vagyunk, ahol tegnap voltunk, kesergett Kenyeresnek, akár porozhatjuk is a pisztolyainkat.

Kenyeres, aki dunántúli létére sokkal higgadtabban gondolkodott, csillapította.

— Csak lassan a testtel. Saját szemünkkel láttuk, hogy nem kell félteni a fiút. Orra van a dologhoz. Messziről ki-kerüli a fogdmegeket.

— Eh... csellel sok mindent el lehet érni. És Kaunitz mestere az ilyesminek.

Kenyeres a vállát vonogatta.

— Tudom, tudom... és mégis azt hiszem, hogy a diák túljár az eszükön. Ne felejtse el, hogy maga mondta: Párizsban tanulta meg felismerni a rendőrkopót. Párizs pedig jó iskola.

Schönbrunn hosszú folyosóin sétáltak a császárnő magánlakosztálya előtt. Még szerencsésnek mondhatták magukat ezért a beosztásért, mert legalább nem kellett a kihallgatásra igyekvők szóáradatát végighallgatniuk s időnként egy-egy pillantást vethettek a park kopaszodó alléira.

Október vége volt, kissé már csipős késő-ősz. A fasorokban meggyült az avar, a lugasok ágai tarlottak, nyújtózkodtak az opálosan aranyló, bágyadt-meleg napsugár felé. A szökökutak, amelyeket Kempelen mester, a császári sóbányák felügyelője alkotott remekbe, már nem működtek. Üres medencéikből elköltözlették az aranyhalakat s a márvány-najádok szárazra fakult testtel nyújtogatták karjaikat a vaslódí kagylókon vigyorgó tritonok felé.

Csopaki Gerzson azt tartotta, hogy Schönbrunn ilyenkor a legszebb; néha órákon át sétált az elhagyott parkban és olykor kuszá versfoszlányok, rimék és románkészletek jártak az eszébe. Most azonban nem tudta élvezni sem a

parkot, sem az őszt. Kenyeres mellett állva gondolatlanul bámulta a könnyű szélben hajladozó jegenyéket.

De egyszerre megrázkódott.

— Odanézz! — rágádtá karon Kenyeres. A bécsűjhelyi nő! Akármilyen legyen, ha nem az... és mögötte a diák...

Mélven állottuk, a fa sor szélén akkor már kristálytisztán kirajzolódott a két sétáló alakja. A leány halványkék, abroncsos krinolinja időnként meg megakadt a bokrok kinyúló ágaiban: ilyenkor meg kellett állniuk, hogy a szoknyát kiszabadíthassák. A diákon ugyanaz a kopott dolmány volt, mint az előző nap: de felleghajtója hiányzott és csizmája fényesre volt suvickolva. Annak ellenére, hogy lassan, beszélgetve haladtak az úton, úgy látszott, mintha a bokrok védelmében kerülnék az avatalt pillantásokat.

A két férfi hitetlenkedve nézett egymásra.

— Hát ez mi? — dörmögte Csopaki. — Erre felelj, ha tudsz.

Kenyeres Kristóf foga megesikordult.

— Legszívesebben a kardommal felelnék, nem neked, hanem annak a mihasznának... — intett fejével a diák felé — Kaunitz beszűgője, nem lehet más.

— Az ám; de akkor miért szökött meg tegnap?

— Hogy jobban a bizalmunkba férközzön. A kancellár van olyan okos, hogy nemcsak egy-két rebellis magyart akar fülöncsóni, hanem kíváncsi az egész társaságra.

— És a lány? Az csak nem lehet beszűgő?

Miért nem? — fordult szembe társával Kenyeres Kristóf. Amiért te belefeledkeztél a kék szemébe? Légy nyugodt, egy húron pendülnek s ezt majd magad is tapasztalhatod, amikor vas lesz a csuklódon és mind a ketten ellened vallanak.

Csend lett Csopaki szólanul markolászta a karját. Azután felszegte a fejét.

— Te... gondoltam valamit...

— Nocsak... Hát történnek még esodák?

— Ne izetlenkedj. Lemegyek hozzájuk és magyarázatot kérek.

— Úgy bizony, azután a kisasszony majd könnyekre fakad és a bajuszod kedvéért tüstént bevall mindent. Gondolod?

— Minden esetre megtudom, hogy honnan ismerik egymást. És ha a levél még ott van kettőjük közül valamelyiknél, ha kell, a kardommal vágoim ki belőlük.

— És ha keresni kezdenek és kiderül, hogy elhagytad az őrséget?

Csopaki türelmetlenül intett.

— Hát aztán? Hányszor szöktünk már le egy-egy csinosabb szoknya kedvéért. Akkor már ez mégis csak fontosabb...

Feleletet sem várt, megfordult és elcsörtetett a lépcső felé.

Perccel később már felbukkant karcsú alakja a parkban, amint letakart virágágyakon és őszi bokrokon átgázolva törtetett a sétáló felé.

A lány és a diák azonban időközben befordultak valamelyik mellékútra és így a kerítésen nem tudott nyomukra akadni. Amikor vagy negyedórás keresés után végre megpillantotta a halványkék krinolint, a lány már egyedül volt.

Hirtelen kerültek egymással szembe s a lány arcán vidám mosolygás futott végig a testőr láttán.

Csopaki Gerzsenban eltől a mosolytól egyszerre megrekedtek a pattogó szavak. A lány azonban gyorsan kiségitte múlt zavarából.

— Nini, a leveles testőr... — nevetett rá — ez aztán a váratlan találkozás.

Csopaki megállt.

— Váratlan bizony. Tegnap egy szóval sem mondta, hogy az udvarhoz tartozik.

— Hát kérdezte?

— Nem kérdeztem, ebben igaza van — zavarodott meg a testőr. — A nevét azonban kérdeztem és azt sem mondta meg.

A leány kecses kis udvari bókot vágott.

— Annának hívnak... most meg van velem elégedve, monsieur Csapaki?

— Látom, megjegyezte a nevemet. De miért szólít monsieurnak, amikor Ausztriában vagyunk?

— Megszokásból. Tudja, sokáig éltem Párisban és...

— Olvan diák ismerősei vannak, mint akivel az imént beszélgetett?

A leány hátralépett. Szeme azonban most is nevetősen villant a testőr arcába.

— Oh, lala... Azt is látta? De beszélgetni csak szabad?

— Sajnálom, már elment.

— Kár. Megtudná legalább mondani, hogy hol találhatom?

— Hát nem ismeri?

— Ehh... Hogyne ismerném... De csak a nevét tudom, meg azt, hogy Komlós professzor tanítványa.

— Csakugyan? Ezt viszont én nem tudtam róla.

Már a faor végéhez értek, szemben a bejáratral. Csapaki szembefordult a lánnyal.

— Kérem, figyelje meg, hogy nem haszontalanul fagyalom, — mondta és haragudott önmagára, amiért nem tud keményebb hangot kinnrelni a száján. — Okvetlenül

beszélmem kell a diákkal... Igen nagy baj származna belőle, ha elveszteném a nyomát.

— Na... — lepődött meg a lány, — testőr létére csak nem fél.

Ez már sok volt. Csopaki érezte, hogy elvörösödik.

— Ha férfi volna, — szisszént fel —, behízonnyítanám, hogy nem szoktam félni senkitől és semmitől...

— Miután azonban csak gyenge nő vagyok — villant rá jókedvűen a lány —, nincs más hátra, minthogy elfogadjon tőlem egy jó tanácsot.

Csopaki keze megállt a levegőben.

— Tanácsot?

— Azt, ha tudja a diáktól, hogy Komlós tanítványa, a legokosabb, ha a professzornál keresi. Vagy úgy gondolja, hogy erre magától is rájöhetett volna?

Nevetve búcsút intett és mielőtt a testőr válaszolhatott volna, eltűnt a bejárat mögött.

Csopaki lefeszült felkesedéssel baktatott vissza őrhelyére. Kenyeres már a lépcsőnél várta.

— Nos, megtudtál valamit?

— Csaknem semmit, — legyintett bosszúsan. — Mindössze azt, hogy a diákok Komlós professzornál találhatjuk.

— És a nő? Hogy viselkedett?

— Sehogy.

— De szófukar lettél. Még a végén magába bolondít az a spion.

Csopaki vállat vont.

— Hogy spion-e, nem tudom — dünnyögte elgondolkozva —, de hogy boszorkány, annyi bizonyos.

És nagy léptekkel szabályszerűen róni kezdte a kököcskés folyosót.

HATODIK FEJEZET.

Egy kis diplomácia.

Valamivel később felbukkant a folyosó végén Tarnay Sándor, a legapróbb és legmozgékonyabb nemes testőr. Olvan gyorsan igyekezett két társa felé, hogy minduntalan belebotlott saját kardjába. Már messziről integetett Cso-pakinak.

• — Menekülj! Kaunitz elfogatóparancsot adott ki ellened.

— Mit beszélsz?

— Tiszta igazat. Achtenau most jött ki a császárnétól; saját szememmel láttam az aláírást.

Cso-paki foga megesikordult.

— Akkor hát minden mindegy. De elevenen nem fog-nak el, arra esküszöm és elintézem a levélügyet is.

Kezet nyújtott társainak és eltűnt a nemes testőrök szállásának irányában. Tíz perc sem telt, lova már meg-eresztett kantárral vágatott Bécs felé. Félóra múlva meg-állt a grinzingi házban Komlós professzor dolgozóasztala előtt.

— Bocsásson meg professzor, hogy így berontok. Némí kis felvilágosításra lenne szükségem.

Komlós mosolyogva nézett fel jegyzetéből.

— Ha jól sejttem, egy levelet, meg egy diákot keres, — mondta és hunyorogva nézett szembe a testőrrel.

Csonkai visszahökken a meglepetéstől.

— Honnan tudja, professzor?

Komlós felállt.

— Még kérdezi? Hiszen úton-útfélen azt állítják rólam, hogy fekete mágiával foglalkozom. Nos, hátba azt a tudományt így is lehet hasznosítani?

Csengő után nyúlt és megrázta.

Az éles csilingelésre megnyílt az ajtó és a küszöbön Pogány Ferenc vállas alakja tűnt fel.

Csopaki felkiáltott a meglepetéstől; a professzor azonban nem engedte szóhoz jutni.

— Amint látja — mondta széles, színpadias gesztussal —, manapság is akadnak varázslók. Csak sajnós, a keresett levél már nincs a diáknál...

— Elveszett? — riadt fel Csopaki Gerzson.

— Azt nem mondtam. Kikézbcsítettük annak, akit megilletett.

Ismét hunyorgott és állandó mosolyától a testőrnék fejébe szaladt a vér.

Ez az ember játszik vele és lehet, hogy a levél azóta Kaunitz asztalán hever.

Előrelépett.

— Professzor, tudom, hogy Kaunitz bizalmasa... de ha megtudom, hogy becsületes honfitársait kiadta a kancellariának...

Keze önkéntelenül kardjához kapott; a diák azonban villámgyorsan mellette termett.

— Lassan, nemes uram, először magam is kételkedtem a professzor úrban, de azután győzött bennem a jobb belátás. Feltéptem a levél külső borítékát; kegyelmed nem ezt tette volna?

— Dehogy nem — lepődött meg Csopaki —, így szólt az utasítás.

— Na látja. A belső boríték pedig nemzeti Kóniós István professzor úrnak volt címezve. Erre esküszöm.

A testőr elvörösödve lépett hátra.

— Akkor hát bocsásson meg, domine spectabilis. Egeszen megzavarodtam a kétnapos hajazóban, már nemcsak

Önt, hanem egy udvari dámát és ezt a diákot is meggyanúsítottam. Pedig kétség sem férhet a becsületességükhöz.

Komlós nevetve nyugtott kezet.

— Szép, hogy belátja. De hogy teljes legyen a bizalma, tartson velünk Schönbrunnba, éppen odaigyekszünk. Tanulmányos dolgokat láthat.

— En már nem mehetek többé Schönbrunnba — csóválta fejét Csopaki. — A császárnő ma reggel aláírta a nevemre szóló elfogatóparancsot.

Komor hangjan érzett, hogy nem tréfál s ezuttal Komlós szisszent fel a meglepetéstől.

— Patvart! Hát miért nem ezzel kezdte? Egy okkal több, hogy lóhalálba induljunk

Megrázta a csengőt és az egyik széken heverő kabátja után nyult. Vissza sem nézve indult az ajtó felé.

A császárnő kíváncsian tekintett fel aktáiból a belépő Komlós Istvánra.

— Jó napot, professzor. Megkaptam küldeményét és tudomásul vettem tartalmát; miért hát ez a sürgős kihallgatás?

A professzor meghajolt.

— Azért Felség, hogy mások el ne ronítsák azt, amit Felséged bölcsessége helyesen óhajtott elintézni

— Szóval már a szándékaimmal is tisztában van? — mosolygott Mária Terézia.

A professzor megrázta a fejét.

— A szándékaival nem, Felség, csak az üzenettel, amit a leányom útján küldeni kegyes volt.

— Nos, akkor hát árulja el, mi szél hozta erre?

A professzor kinézett az ablakon, amelyen át látni lehetett a szélben hajladozó jegenyék csúcsát.

— Felséged kitüntető bizalma feljogosít arra, hogy őszinte legyek — kezdte. — Nem titok az udvar előtt, hogy odaát a Lajtán túl egyre nő az elégedetlenség. A növekvő adók, a dézsma, a határok lezására fűti a kedélyeket.

A császárnő homloka összeráncolódott.

— Magának tudnia kell, hogy miért van ez... — mondta élesen.

A professzor bólintott.

— Tudom, Felség; a dolgok odaát sem mennek úgy, ahogy kellene. A népet nem lehet jobban megterhelni, a nemesség vonakodik előjogai feladásától; ehhez képest nem lehet áldozni iparra, következésképp elsorvad a mezőgazdaság is. Odaát azonban azt hiszik, minden baj kútforrása, hogy Felséged vonakodik összehívni az országgyűlést.

— De hiszen...

— Kegyes engedelmével még egy percet kérek, Felség. Kaunitz öxellenciája esztendők óta úgy véli, hogy az alkotmányhoz való ragaszkodás: rebellio; következésképp sorra elsüllyesztette azokat a feliratokat és kérelmeket, amiket Magyarországról az országgyűlés összehívása érdekében Bécsbe juttattak.

— Erről semmit sem tudok.

— Tudom, Felség. És miután ismerem a népemet és tudom, hogy erőszakra erőszakkal, jószóra még jobb szóval felel bátorságot vettem magamnak, hogy a karok és rendek kérelmét a kancellár úr tudta nélkül, külön futárral Bécsbe csempésztsem és eljuttassam Felségedhez.

A császárnő a lorgnettjével játszott.

— Eszerint tehát Kaunitzról erről itt sejtetme sincs?

— De van, Felség; csak éppen a becsempészett levél

tartalmát nem ismeri. És éppen ezért bátorkodtam kihallgatásra jelentkezni.

— Na halljuk...

— A levél becsempészésében a leányomon kívül egy nemes testőr és egy diák is segítségemre volt. Felséged jóváhagyásával a kancellár úr mindkettőjük ellen elfogatóparancsot adott ki.

— Úgy? A diák esetében ez ostobaság volt; a testőr azonban azért testőr, hogy feltétlen császárhű legyen.

A professzor bólintott.

— Magam is pontosan így vélekedem. Az efféle apró renitenciákra azonban van Felségednek egy bevált, kitűnő orvossága: a házasság.

— Ugyan?

A császárnő élénken pillantott fel; a házassítás örök és kioltathatlan szenvedélve volt.

Komlós István sietve folytatta.

— Ha azt a nemes ifjút összeházasítaná Felséged egy feltétlenül császárhű udvari embere leányával, megkomolyodna és soha többé nem gondolna kalandokra.

— Hm... és ki lenne az a leány?

— Komlós Anna, szolgálatára. A leányom. Megismerték egymást és úgy látom, Csopaki Gerzson cseppet sem félne az én fekete mágiáimtól, és... I lenne szó...

A császárnő felnevelte.

— Maga még nálam is különös diplomata, professzor. Na, nem bánom, küldje be a fiatalokat...

Kécsókra nyujtotta kezét; Komlós föléhajolt, azután kihátrált az ajtón.

Pár percbe telt csak, mire Anna és Csopaki Gerzson tülig pirosan, de boldog mosollyal előkerültek a kihallgató-

teremből. A professzor éppen csak rájuk nézett, azután karonfogta a diákok.

— Ha jól emlékszem, amice, legutóbb maga egész dithirambusokat zengett előttem egy ismeretlen dámáról.

A diák fülig vörösödött.

— Nem tudtam, hogy a kegyelmed leánya, domine spectabilis.

Komlós István hangja megremegett.

— Csak volt az enyém, amice... most már megint egyedül vagyok. De így van ez, — tette hozzá jelentősen a diákra nézve —, akik a tudománynak élünk, lassan mindenkit elveszítünk magunk mellől. Csak egyet nem: magát a munkát, a tudományt. És ez ellen nem tehetünk semmit; legjobb, ha engedelmesen belenyugszunk.

Leérték a kapu elé.

A félhomályos folyosó után jóleső melegséggel öntötte el őket az őszi nap.

S akkor tanár és tanítvány békésen megindultak a félig letarlott fák között, a kerten át, Bécs felé...

VÉGE.

A BÉCSUJHELYI FUTÁR

IRTA:

FORSTER GYÖRGY

Dr.
Z. B.

Miniszterelnöki engedély száma: 41.492/1942

